

5. Європа формує новий цифровий ринок. Чому Україна поза ним? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2364078-misia-ocifruvati-ekonomiku-strategia-edinogo-cifrovogo-rinku.html>

6. The Entrepreneurship 2020 Action Plan [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/entrepreneurship-2020/index_en.htm.

7. Measuring the Digital Economy OECD Report [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/science-and-technology/measuring-the-digital-economy/summary/english_1443d3d7-en#page1.

УДК 336.228.34

Людмила Анатоліївна ПАРФЕНТІЙ,

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8896-4928>

Павло Олександрович ПАРФЕНТІЙ,

головний державний ревізор-інспектор відділу перевірок у сфері торгівлі, послуг та інших галузей економіки управління аудиту Головного управління Державної фіскальної служби у Сумській області

ФАКТОРИ УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Однією з ознак дієвості податкової системи держави є незначні масштаби використання схем ухилення від сплати податків. В Україні обсяги «сірої» економіки є досить значними: Міністерство економічного розвитку і торгівлі оцінює її розмір у більш ніж третину від валового внутрішнього продукту. Тому встановлення причин існування та зростання масштабів ухилення від оподаткування з метою підвищення ефективності боротьби з даним явищем є дуже актуальним питанням сьогодення.

Проблематика ухилення від оподаткування досліджувалась багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, серед яких С. О. Баранов, А. В. Безкрєвна, А. В. Бризгалін, П. М. Вавілов, А. С. Веткін, В. П. Вишневський, С. В. Глушенко, М. О. Казакова, В. М. Кміть, І. М. Кріль, О. В. Мірошніченко, М. М. Нашкерська, Т. Л. Томнюк та ін. Науковці виділяють моральні, політичні, економічні, технічні та правові причини, що підштовхують платників податків до ухилення від оподаткування [1, 2, 3, 4].

Моральні (морально-психологічні, морально-етичні, соціальні) фактори полягають у тому, що бажання уникнути сплати податків є природною реакцією будь-якої людини на фіскальні заходи держави. Оскільки при

здійсненні платежу до бюджету платник податків не отримує взамін конкретного адресного блага, почуття обов'язку здійснювати відрахування до суспільної скарбниці та вини за нездійснення таких платежів притупляються. Причому, чим більшим є розрив між обсягами податкових платежів і кількістю та якістю спожитих суспільних послуг, тим більшим є бажання уникнути оподаткування. Говорячи про мотивацію конкретно українських платників податків, необхідно зазначити, що в Україні на сьогоднішній день такий розрив є дуже великим.

Таким чином, до моральних факторів ухилення від сплати податків можна віднести: відсутність моральної відповідальності за ухилення від оподаткування; несприйняття платниками податків законодавства у сфері оподаткування; могутній власницький інстинкт, який найбільш інтенсивно виявляється на рівні особистості; недовіра до фіскальних органів і владних структур, що розподіляють бюджетні кошти; негативне ставлення населення до оподаткування; низький рівень податкової культури в суспільстві.

Політичні фактори мають місце тоді, коли на найвищих рівнях влади процвітає корупція та відбувається лобіювання інтересів окремих категорій платників податків. У таких випадках інші податкоплатники, чий інтерес внаслідок цього потерпають, намагаються захистити себе шляхом ухилення від оподаткування. Якщо говорити про українську ситуацію, то варто відзначити постійні звинувачення на адресу законодавців стосовно лобіювання власних бізнес-інтересів шляхом написання та прийняття відповідних законопроектів.

Технічні (організаційні, організаційно-управлінські) фактори ухилення від сплати податків полягають у недосконалому організації фіскального механізму, що дає змогу податкоплатникам уникнути оподаткування: неефективна система податкового адміністрування; недостатній рівень юридичної та економічної підготовки працівників контролюючих органів у сфері оподаткування; низький рівень податкового контролю; відсутність достатнього досвіду боротьби з податковими правопорушеннями; необізнаність платників податків з податковим законодавством; незадовільна організація бухгалтерського обліку та звітності на підприємствах, установах, організаціях; некомпетентність органів і посадових осіб, що здійснюють організаційно-управлінські функції в сфері економіки на всіх рівнях влади; недостатній розвиток міжнародної співпраці в справах боротьби з податковою злочинністю.

Правові фактори криються у недосконалому податкового законодавства, внаслідок чого платник податків має змогу ухилитися від оподаткування: складність, суперечність, нестабільність податкового законодавства; правова незахищеність платників податків; недостатня захищеність працівників контролюючих органів при виконанні ними службових обов'язків; відставання правового поля від практики. Українське податкове законодавство характеризують як дуже заплутане, мінливе та з великою кількістю прогалів, що може обумовити несвочасну чи неповну сплату податкових платежів навіть без відповідних намірів податкоплатника.

Економічні фактори включають у себе причини, які залежать від фінансового стану платника податків, і причини, породжені загальною економічною кон'юнктурою: велике та несправедливе податкове навантаження, збільшення частки збиткових підприємств, інфляційні процеси, низький рівень платіжної дисципліни, розбалансованість банківської системи, криза платежів, зниження платоспроможності населення, дефіцит бюджету. В Україні на сьогоднішній день зазначені чинники є дуже актуальними, оскільки має місце нестабільність економіки, яка в свою чергу обумовлює зниження платоспроможності податкоплатників.

Крім того, такий фактор як міра та характер покарань за податкові делікти також грає важливу роль у мотивації ухилення від оподаткування: якщо у співставленні ймовірності та розміру можливої відповідальності та потенційної економічної вигоди переважає остання, у більшості випадків платник податків прийме рішення піти на ризик. Причому, чим більшими є масштаби корупції у державі, відповідно чим більшою є ймовірність уникнути покарання в разі виявлення незаконних дій, тим легше податкоплатнику прийняти подібне рішення. В Україні на сьогоднішній день корупція є головною проблемою, що стоїть на шляху розвитку нашої держави. Саме тому ключові реформи, наразі запущені в різних сферах суспільного життя, зокрема спрямовані на подолання корупції.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок про наявність в Україні негативних передумов ухилення від оподаткування. Тому, зважаючи на актуальність і масштабність даної проблеми, необхідним є розроблення та реалізація на загальнодержавному рівні заходів запобігання та боротьби з ухиленням від сплати податків.

Список бібліографічних посилань:

1. Брызгалін, А. В. Налоги и налоговое право [Текст]: Учебное пособие / Под ред. А. В. Брызгаліна. – М. : «Аналитика-Пресс», 1998. – С. 608
2. Вавілов, П. М. Ухилення від сплати податків в Україні: причини виникнення та шляхи подолання проблеми [Текст] / П. М. Вавілов // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – №2. – С. 24-27.
3. Іванов, Ю. Б. Податковий менеджмент [Текст]: підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. – К. : Знання, 2008. – 525 с.
4. Кріль, І. М. Суть та основні методи боротьби з незаконною мінімізацією оподаткування в Україні [Текст] / І. М. Кріль, В. М. Кміть // Економікс. – № 1. – 2013. – С. 172-177.